

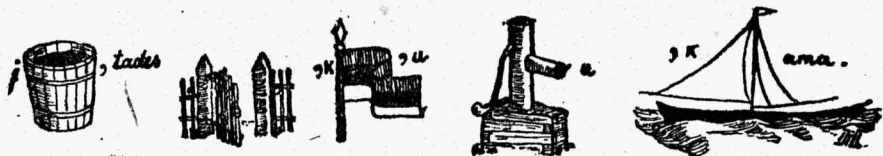
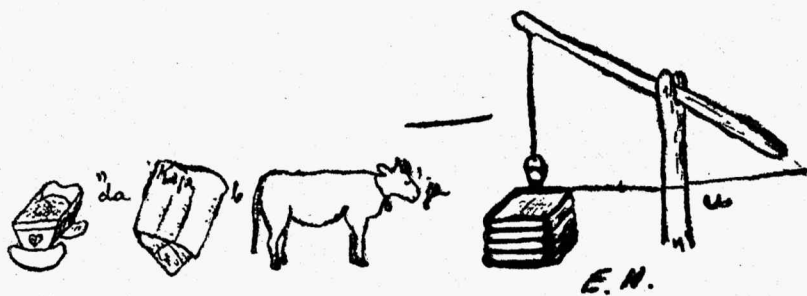

◆ VIKERKAAR ◆

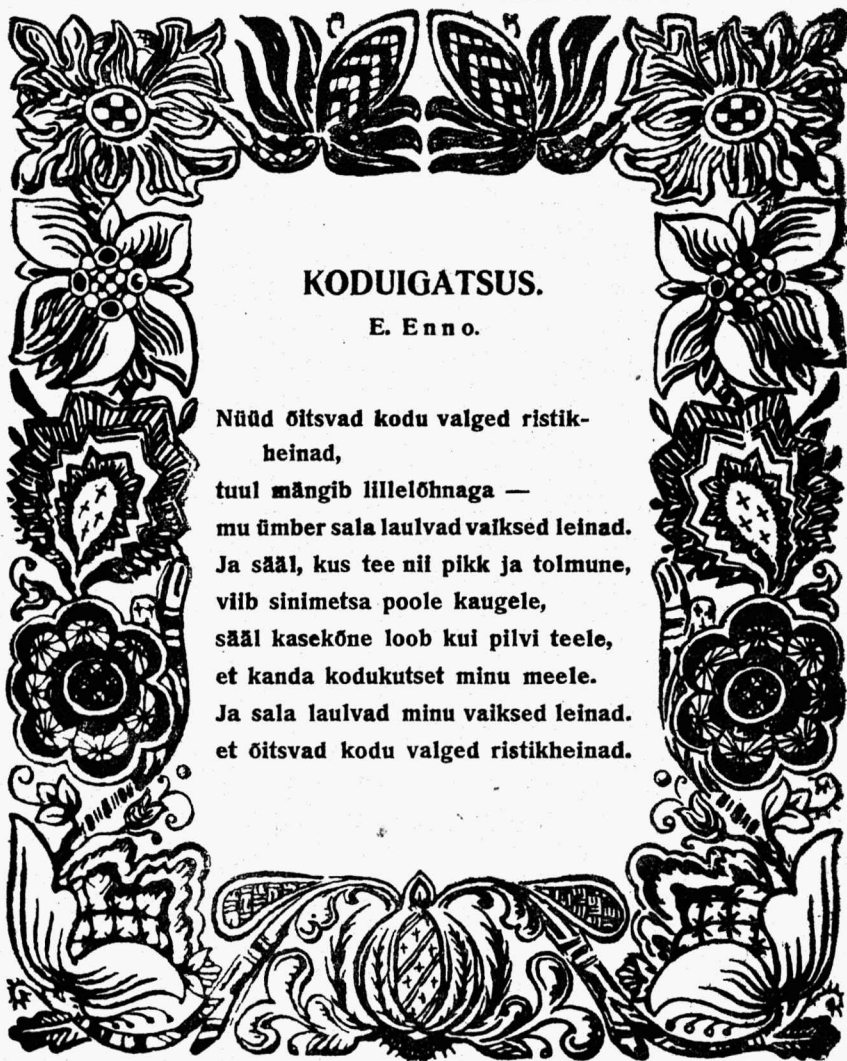
Nr. 4

PILDIMŌISTATUSED.

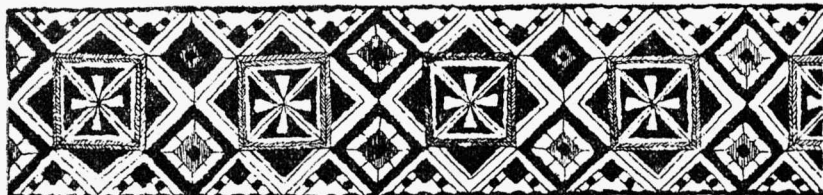
№ 4. Toimetanud M. Nurmik ja A. Oengo-Johanson. 1922.

KODUIGATSUS.

E. Enno.

Nüüd õitsvad kodu valged ristik-
heinad,
tuul mängib lilledõhnaga —
mu ümber sala laulvad vaiksed leinad.
Ja sääi, kus tee nii pikk ja tolmune,
vilb sinimetsa poole kaugele,
sääi kasekõne loob kui pilvi teele,
et kanda kodukutset minu meele.
Ja sala laulvad minu vaiksed leinad.
et õitsvad kodu valged ristikeinad.

L. Linn.

MEMMEGA HEINAMAALE.

Metslaps.

ööda pikka karjatänavat me läksime kahekesi — memm ja mina. Mõlemi sammud olid lühikesed, kui oleks me vanad, iganud tudid — mina ja memm. Ta kondine käsi, mille sõrmed olid kõntsis ja seljal jooksid ristirästi sinised sooned, hoidis hellasti mu käekest. Küürus oli ta selg, kui tassiks alati puudaseid kotte ja nägu vaoline, kui küntud põld. Aukuvajunud hallikad silmad vaatasid nii ustavalt, truult; neis oli jõud iseäraline, tõmbav. Üksikud hallid juukse-udemed rippusid muredest kortsunud otsal ja pool-avatud suust paistis kaks hammast — üks üleval, teine all. Kaks hammast oli kõigest meie memmel, ja kui ta sõi, siis mugis ta kaua, kaua väikest leivatükikest.

Nii me astusime nüüd — vaikselt, tasaselt. Memmel oli teises käes piimalähker, mille ta vahetevahel maha pani, natuke aega seisatas ja jälle kätte võttis. Memm väsis nii ruttu ära? Aga mina ei väsinud, mina ei puhanud kunagi teel — kodust heinamaale. Kui memm seisatas, ajasin suurt rohutirtsu taga, kes nii jultunult memme piimalähkri ääres kriiksus. Memm võttis piimalähkri ja jälle sammusime tasahiljukesi mööda pikka karjatänavat. Jõudsime karjasilla juure, kus tee nii konarlik ja kuivanud savi nii valus paljale jalale, et memmele: „tahan sülle,“ ütlesin. Kuid tasa käskis ta mind astu, ta ei jõudvat mind süles kanda. Ja ma astusin nii ime-tasa,

nii tasa, kui ei käikski ma. Ojas sulpsatas kala ja kupu lehe alt vahtis häbematul teo sarviline pää. Kui palju oli siin ojas kollaseid kuppe! Kui ometi ühegi neist omale saaks! Aga oja oli sügav, ka memm ei julgenud sisse minna. Kallastel kasvis pikk luht, mis vist minust küll poole pikem oli ja memm ütles, et luhas olla suured kärnkonnad, ja ma ei julgenud sil-lalt sammugi kõrvale astuda. Jõudsiime karjamaa väravani. Memm tõstis köiest punutud võru ja avas värava. See värav kriiksus alati nii, nagu see varese poeg, mis Haarat üks päev metsast koju tõi. Üks pulk oli tal üsna valge. Memm ütles, et ta must lammas pidanud kaela katkise pulga vahiel murdma, siis viinud ja tagunud ta ise uue pulga sisse. Määgides jook-sid memme must lammas ja ta järele ka teised meile vastu. Ruttu mässisin end memme kõrdi sappa, sest kartsin koledasti suurt sarvedega oinast. Memm andis mõnele leivakoorukesi, ja jälle läksime mööda karjamaad heinamaa poole.

Küll oli pikk see tee meile, kes liikusime nii mõteldes, järelekaaludes igat sammu. Küll oli ränk see piimalähker memmele. Aga ta tassis seda ikka ega kaebanud kunagi. Memmel oli hää süda, mõnikord veel parem, kui emal. Memm ei löönud mind kunagi, emal aga oli iga tühja asja pärast vits varul.

Läksime läbi karjamaa metsa. Kirju lind toksis üleval männil. See olla rähn. Rähn. — Nõmme kohal kraaksus suur must lind. „Vares,“ ütles memm. „Ei tea, kas selle varese poeg kah sedamoodi kriiksub, nagu karjamaa värav?“ — „Eks ta ikka kriiksu kah, kui haiget teed.“ Haiget teed — miks ma siis haiget teen?

Jõudsiime teise värava juure. See oli alati nii kerge ja lahke avanema. Päästa ainult võrust ja kohe avaneb ta pikkamisi, üsna vaikselt. Att olla teinud selle värava enne surma. Ta olnud vana, pole raskeid väravaid suutnud tõsta. Aga näe, mis säält läbi puude vilguvad! Ema, isa, Maie, Haarlald (Haaratiks hüüdsin teda), kõik on kiiresti rehadega ametis. Isa kahmab pool saadu selga ja paneb siis kase hagudele. Aga nüüd tullakse kohe sööma. Sammume kõik heinaküüni poole.

Vana ja jõuetu, vist mitu põlve läbi elanud oled sa, meie heinaküün? Su katus nii lössis teise külje pääl ja sa ise oled niisama — kord külili, siis tagaspidi ja edaspidi. Nii imelik oled sa, et ei mõista öelda, kuidas sa oled ja kuidas sa mitte praegu ümber ei kuku? Su kõdunenud laastkatus hõljub õrnroheka sambla loori all, kui oleks sa ise seda looduselt palunud, et nii silmatorkavad poleks su vanadusest pudenevad katuslaastud. Ja väravad on sul elatanud vanakesed. Päält ei anna nad enam kokku ja alt on nad haavlitega augulisteks lastud. Üks pool on kõrgemal, kuna teine end abiotsivalt alla poole koonutab, kui otsiks varju seltsimehe tiiva alt. Ja kui siis su käsipuust kinni haarasin ja sääli rippudes edasi, tagasi oõtsusin, siis vingusid sa vahetpidamata nii imehaledalt — kriiks, krääks, kriiks, krääks. Miks sa nii vingusid? Kas tegin sulle haiget oma vallatusega?

Ruttu läheb päev heinamaal. Istun küüni pakul või jooksen kuivand oja kaldal ja vaatlen, kuidas isa suuri seljapäisi kannab. Kiiresti tõmbab ta, jalaga kaasa aidates, kaared kokku, teeb siis suurema hunniku, patsib rehaga paar korda pääle ja vinnab siis ilma suurema vaevata selga — kui oleks kõik aina kerge mäng. Vahel katsub ka ema nii heinu vedada, kuid isa ei luba, saad laguneda naiste tehes ära. Mina aga kilksin mureta, vaatasin, kuidas isa higistas, ema rätiku otsaga tihti üle näo pühkis, memm aga, kõntside sõrmedega, vaevalt suutis reha liigutada. Saad sao järele ilmus niidule. Kõik uhkes seisakus, kõrged, lõhnavad saod. Õhtu eel toodi hobune, pandi kõitega sao ette ja lohisedes, väikseid heinpurikaid enese järele jättes, liikus saod sao järele küüni poole. Juba eemalt võttis hobune hoogu, et siis ruttu, kolinal ja müriinal säoga küüni tormata. Nii armas, kosutav oli seda sao lohinat kuulda. Kuuled — eemalt tulevad rasked hobusesammud ja ta järele jookseks, kui vallatu ojake üle kivide, kün-gaste, kohinal, sahinal — kohevil heinasaad. Kärmesti olid saod küünis, kui oleks kõik kerge, tühine.

Veretav päikesekera vajus metsa taha, kriiksudes suleti küüniuksed. Üksi jäi ta mustava metsa veerule. Vaatsin ikka tagasi, kui memme käe kõrval kodu poole sammusin.

Küün jäi terve öö üksi — ta ei kartnud siis sugugi. — Pikkamisi ümbritses hall udu ta mustavat kogu.

Veel lõkendab taevaserval ehapuna, ma väsinult astun memmega pimedasse tuppa. Kui oleks ka mina päeva otsa higistades seljatäisi kannud, ma unine olen, väga unine. Nagu kistaks kuube seljast, nagu tõstetaks mind kätki — kõik kaob uneilma. Udune, segane, ei saa midagi aru, vist magan juba.

(Järgneb.)

JAANILAUPÄEVA ÕHTU LAIUL.

V. Ridala.

See oli õhtul, päike vajus loode,
kui kerge tuulega me saime laidu.
Et lokse rannal paati ei saaks raidu,
ta vedasime mäele, lastes voode.

Käes oli jaani laupäev. Läbi soo tee
me sammusime piki vesiaidu
ja mööda kive, hüpates täit taidu.
Vait oli rand, sest algas püha oode.

Siis saime külasse, mis metsa taga.
Veel oli saunas kogu talu pere,
nii jäime istuma kesk õue vaga.

Eel metsa servas koilas puna here.
Puuladvul hõljus kerge tuulehaga,
ja eha kustus pikka alla mere.

PRINTS JA KERJUS.

Mark Twain'i romaan.

XI. Prints ja tema vabastaja.

Niipea kui Miles Hendon ja väike prints olid rahvahulga eest pääsnud, ruttasid nad põiktänavaid mööda jõe poole. Täiesti takistamata jõudsid nad Londoni sillani; sääl kadusid nad uuesti rahvamurdu, kusjuures Hendon tugeval pigistusel printsi — ei, kuninga — käest kinni haaras. Vapustav uudis oli juba igale poole jõudnud levida ja poiss kuulis seda ühe-korruga tuhandest suust — „Kuningas on surnud!“ Sõnum tabas vaest väikest hulgust jäise külmana, järsk värin pistis tal südamesse. Ta mõistis oma kaotuse suurust, ning ta meel läks kurvaks, sest kuri hirmuvalitseja, kes teisi alalises kartuses pidas, oli tema vastu ikka lahke olnud. Pilguks tundis ta enese olevat kõige mahajäetuma, üksildasema ja õnnetuma Jumala ilmas — sääl katkestas äkki kange mürisev hüüd õist rahu: „Elagu kuningas Edward kuues!“ ning poisi silmad süttisid lõkkele, ja uhke iseteadvuse värin käis tast läbi pälaest jalatallani. „Kui suur ja imelik see paistab,“ mõtles ta, „et mina olen nüüd kuningas!“

Hendoni elukorter oli sillal asetsevas väikeses võõrastemajas. Kui ta oma pisikese sõbraga ukse lähedale sai, ütles keegi karedalt:

„Sooh, või nüüd alles tuled! Aga enam sa minu käest ei pääse, selle pääle võid kindel olla; teinekord sa mind vahest enam niikaua ei lase oodata!“ — ja John Canty sirutas käe, et poissi kinni võtta.

Miles Hendon astus vahele ja ütles:

„Ära ikka ilmaaegu tõtta, vennike. Sa lähed ju päris asjata jämedaks. Mis sul selle poisiga asja on?“

„Kui just tingimata minu asjusse tahad segada siis olgu — „ta on minu poeg.“

„Valetab!“ hüüdis väike kuningas ägedalt.

„Vaat' see oli julge sõna! Usun sind kindlasti, olgu su pää korras või arust ära, kulla poiss. Kuid kas see ulakas sinu isa on või ei, ükskõik, sest sind peksta ja piinata, nagu ta ähvardab, ma juba ei lase, kui aga paremaks arvavad minu juure jääda.“

„Jah, jah, ma ei tunne teda, ma vihkan teda, — enne-malt suren, kui et temaga lähen.“

„Siis on asi selge, ja ütlemist ei ole kellelgi midagi.“

„Noh, küll veel näeme, kuidas sellega lood on!“ hüüdis John Canty ja sammus Hendonist mööda poisi juure. „Ma sunnin ta vägisi.“

„Kui sina, neetud elajas, teda puudutada julged, pistan su vardasse nagu hane!“ ütles Hendon. „Kasi nüüd õige kähku minema — ma ei armasta üleliigseid sõnu, ja kannatust mul ka ei jatku.“

John Canty käänis kurja vandudes ja ähvardusi pomisesedes minema ning kadus varsi rahva hulka. Hendon käskis omale korterisse toitu järele tuua ja ronis ühes oma kaitsealusega üles enda katusekambri. Tuba oli väike ja vilets, armetuma voodiloksi ja vanade lagunud mööblitega, ning kõigest kahest päältnäha tiisikust põdevast küünlast valgustatud. Väike kuningas heitis pururoidunult sängi. Ta oli peaaegu terve päeva ja öö jalul olnud (oli juba umbes kahe, kolme ümber hommikul), ilma et selle aja jooksul suutäitki oleks süüa saanud. Mis imet siis, et ta nüüd nälja ja väsimuse kätte oli nõrkemas. Ta pomises uniselt:

„Ole hää, ärata mind, kui laud kaetud on,“ ja jäi silmapilk magama.

Mõne aja pärast ilmus teenija aurava toiduga, asetas nõu lauale, nihutas toolid lähemale ja lahkus, jättes teenimise odavate külaliste endi hooleks. Uks läks paukudes kinni ja väike prints ärkas; ta kargas istukile, vaatas rõõmsalt ringi, lasi aga kohe jälle pää kurvvalt lõngu ja sosistas endamisi sügava ohkega: „Ah, see oli ju paljalt unenägu!“

Siis tõusis ta üles, läks toa nurgas oleva pesulaua juure ja jäi sääli ootel seisma. Hendon ütles lõbusasti:

„Noh nüüd võtame hää mehise kõhutäie, leem on nii tuline, et aurab! Pärast sööki oled kindlasti jälle sama vahva väike poiss kui ennegi!“

Poiss ei vastanud, vaid vaatas üksisilmi pika mõõgarüütli otsa. Hendon tundis nagu vähe kohmetust ja ütles:

„Mis sul viga on?“

„Tahan silmi pesta.“

„Kas on see kõik? Ära Miles Hendoni käest luba küsima hakka, kui sul mingit soovi on. Ole siin täiesti kui oma kodus. Kõik mis siin näha, on nii hästi minu kui sinu tarvitada.“

Kuid poiss seisis ega liigutanud oimugi. Hendon oli täitsa üllatatud. Ta ütles:

„Heldene aeg, milles siis asi seisab?“

„Ole hää, kalla vett pesuriista sisse ja ära ilmaaegu nii palju sõnu raiska!“

Hendon astus ruttu poisikese juure ja täitis suurelise mehikese tahtmise, siis astus ta kohmetanult kõrvafe, kui äkki uus käsk: „Ulata käterätik!“ ta kõrva tabas. Ta võttis rätiku poisi nina alt ja andis selle sõnalausumata ta kätte. Siis hak-

kas ta ise silmi pesema, kuna tema kasvandik ja hoolealune lauda istus ja sööma hakkas. Hendon toimetas oma silmapesu töö agarasti ära ja pidi hakkama istet võtma, kui poiss meelepahaga lausus:

„Pea! või sina tahad kuninga juuresolekul istuda?!“

See viimane hoop pööratas Hendoni hinge põhjani. Ta põises endamisi: „Vaesekese nõdrameelsus näib edenevat! Suur muutus mis riigis sündinud, tekitas ka temas muudatuse, ja nüüd arvab ta enese kuninga olevat!“

Oma naljaga rahul olles nihutas ta tooli laualt eemale, asus kuninga taha ja teenis teda nii viisakalt kui vähegi oskas.

Süües hakkas kuningliku kõrguse valjus vähenema, ja kasvava rahuldustundega tärkas tas koguni himu juttu ajada. Ta ütles: „Kui kõrvad mind ei petnud, on sinu nimi Miles Hendon? Sul on tõepoolest viisakad ja suurtsugu kombed — oled vist mõisniku soost?“

„Mu isa on baronet — Sir Richard Hendon, Hendon Hallist, Monk Holmi lähedusest Kenti krahvkonnast.“

„Ei mäleta enam seda nime. Räägi edasi — jutusta mulle oma elulugu.“

„Paljuke seda jutustada on! Mu isa, sir Richard, on väga rikas ja suuremeelse loomuga. Ema suri, kui alles poisike olin. Mul on kaks venda: Artur, minust mõni aasta vanem, sama hää südamega kui minu isa, ja Hugo, noorem kui mina, alatu, äraandlik, ihnus, paheline, salakavalust ja pettust täis nagu madu. Niisugune oli ta lapsest saadik; niisugune oli ta ka siis kui teda kümne aasta eest viimati nägin — läbi ja läbi nurjatu, olgugi et ta alles üheksateistkümnendat aastat käis. Mina olin tol ajal kahekümne, vend Artur kahekümne kahe aastane. Ühes meiega elas ka veel lady Edith, minu täditatar, meie isa majas. — Ta oli siis kuusteistkümmend aastat vana — ilus, armas, meeldiva loomuga tütarlaps, krahvi ainus pärija, oma sugukonna viimane elusolev võsu, kelle omaks pidid saama suured varandused ja kustuv nimi. Minu isa oli ta eestkostja. Armastasin teda, tema armastas mind; kuid paraku oli ta hällist saadik Arturile määratud, ja sir Richard ei olnud nõus oma ammuaegist plaani muutma. Artur armastas teist neidu ja käskis meid julgesti loota, sest aeg ja õnn ei võivat meid ometi igavesti eesmärgile viimata jätta. Hugo armastas lady Edithi varandust, ehk ta küll alati kinnitas, ta armastavat teda ennast — temal oli see juba harjunud kombeks oma inetumaid mõtteid peita ilusate sõnade taha.

„See vend mõistis õige osavasti minu puudusi isa silmis üles puhuda ja kuritegudena valgustada. Teenijate ja teiste müüdavate orjahingede tunnistuse abil sai ta asjad niikaugele, et isa viimaks uskuma jäi, mina mõtlevat tema otsekohest keelust hoolimata Edithiga põgeneda ja lasta end temaga paari panna.

„Kolmeaastane kodunt ja Inglismaalt äraolek õpetab sind ehk veel tubliks meheks ja sõduriks ja annab sulle natuke rohkem elutarkust,“ otsustas sellepääle minu isa. Ma teenisingi oma katseaja suurel maal sõides tasa, kuid viimaks langesin lahingus vangi, ja need seitse aastat, mis tost päevast kulunud, on kõik võõras vangihooones viidetud. Kavajuse ja julguse abil pääsin viimaks ahelaist ja põgenesin otse teed siia; jõudsin alles õige hiljuti pärale ja olen praegu täiesti lage igasugusest varandusest, kuid veelgi lagedam teadetest nende muudatuste kohta, mis kümme igavat aastat Hendon Hallis, ta inimeste seas ja ümbruses korda saatnud. See on kõik mis mul jutustada, majesteet!“

„Sinuga talitati õieti alatumalt!“ ütles väike kuningas vätkuval silmil. „Kuid olgu — ma avitan sind — nõnda kindlasti kui praegu siin viibin! Kuningas ütleb seda. Sa hoidsid mind häbi ja teotuse eest, päätsid ehk koguni minu elu ja ühtlasi ka mu krooni. Niisuguste teenuste eest tuleb rikkalikku tasu anda. Ütle, mis sa soovid, ja kui see minu kuninglikus võimuses seisab, läheb sinu soov täide!“

Miles mõtles mõned silmapilgud. Siis heitis ta põlvili ja ütles:

„Ainult üht armu ja eesõigust palun kuningalt, millega kõik minu vaev ülirikkalikku tasu leiab — nimelt seda, et minule ja minu järeltulijaile õigus antaks Inglise kuninga juuresolekul istuda.“

„Tõuse püsti, rüütel Miles Hendon,“ ütles kuningas tõsiselt ja puudutas Hendoni mõõgaga, „tõuse püsti ja istu maha. Su palve olgu täidetud. Niikaua kui Inglismaa olemas ja kuninglik aujärg kõigutamata seisab ei riisu sult ükski seda eesõigust.“

Kuningas lahkus mõttes vajunult lauast ja Hendon istus toolile ja arvas iseeneses: „See oli tõepoolest häa mõte; poleks ma selle pääle tulnud, oleks mu seisukord võimatu, sest praegugi on mu jalad puruväsinud, ja kui vaesekese mõistus pea ei parane, oleksin sunnitud olnud nädalate kaupa püstijalu olema.“

XII. Prints'i kadumine.

Tinane roidumus valdas seltsilisi. Kuningas ütles:

„Aita need räbalad maha võtta,“ mõistes sellega oma riideid.

Hendon võttis poisikese riidest lahti, pani ta magama ja vaatas siis toas ringi, pomisedes: „Ta heitis jällegi minu voodisse — mis pagan ma nüüd teen?“ Väike kuningas märkas ta kohmetust ja otsustas asja ühe sõnaga ära. Ta ütles uniselt:

„Võid ukse ees pikali olla ja valvata.“ Ning lähemal silmapilgul viis raske uni kõik vaeva ja pingutuse ta meelest.

„Kullake, ta oleks tõesti pidanud kuningaks sündima!“ ütles Hendon imetledes: „Ta mängib oma osa imehästi.“

Siis heitis ta ukse ette pikali.

Ta jäi magama niipea kui koitma hakkas. Lõuna paiku tõusis ta maast, otsis taskust nõõri ja võttis ettevaatlikult oma uinuvalt kaitsealuselt riidemöödu. Vaevalt oli see töö tehtud, kui kuningas ärkas, külma üle kaebama hakkas ja küsis, mida Miles teinud.

„Kõik on juba valmis, kõrgus,“ ütles Hendon. „Mul on veel väljas vähe õiendust kuid tulen õige pea jälle tagasi. Heida magama — sul kulub veel natuke und ära“

Kuningas viibis uuesti unistuste vallas enne kui Hendon oma kõnega lõpule jõudis. Miles hiilis tasahiljukesi toast ja ilmus mõnekümne minuti pärast sama tasahiljukesi tagasi, täielik odavast riidest poisikese ülikond kaasas, mis küll juba kantud näis, kuid siiski alles õige korralik ja aastaaja kohane oli. Ta istus laua taha ja hakkas oma sisseostu lähemalt silmitsema, sosistades:

„Oleks minu rahapung natuke suurem, siis ehk oleksin midagi viisakamat toonud; kuid et seda rahanatukest nii imevähe, siis peab läbi ajama sellega mis pisku eest saada. See ülikond — noh, mis tal siis õige viga — siit paar nõelapistet, säält samuti, ja ongi korras.“

Ta võttis riided pihku ja hakkas tööle.

„Noh, nüüd olen valmis — jälle tükk tööd tehtud, ja seekord tehtud nagu kord ja kohus. Nüüd lähme, äratame ta üles.“

Ta tõmbas vaiba tagasi — poissi ei kusagil!

Samal silmapilgul ilmus teener pruukostiga!

„Anna seletust põrguline, või sinu tund on käes!“ möirgas sõjamees ja kargas nii metsiku hüppega teenija roole, et see hirmust ja jahmatusest esiti sõnagi suust ei saanud. „Kus poiss on?“

Kogeldes andis mees nõutud teated.

„Olite vaevalt ära läinud, kõrgeausus, kui keegi noor-meest tulise rutuga siia ilmus, teatades, kõrgeausus olevat poissi käskinud jalamaid oma juure tulla Southvarkipoolsesse silla otsa. Ma tõin ta siia üles; ja kui ta poisikese äratas ja talle sellest teadustas, torises see aga, et „nüi vara“ ta und oli segatud, ajas aga kohe oma räbalad selga ja läks noormehega kaasa, tähendades, et siiski oleks veidi viisakam olnud, kui kõrgeausus ise oleksid ilmunud, mitte võõrast saanud — ja siis —“

„Ja siis — ja siis — sa igavene lollpää! — No kurat ja põrgu! seda tehti ometi, et mind petta. Kuule! Kas see noor-mees ükski oli?“

„Täiesti ükski, kõrgeausus.“

„Katsu meele tuletada — võta oma tilluke mõistus kokku — mõtle järele mees!“

Sulane mõtles ja vastas:

„Kui ta tuli, oli ta küll ükski; aga ma mäletan, et kui nad kahekesi sillale inimeste tungi juure jõudsid, ilmus läheduses keegi näruse välimusega mees, ja kui see nende juure sai —“

„Mis siis — noh mis siis?“ kärkis Hendon kärsitumalt.

„Just siis kadusid nad rahvamurdu, ja ma ei näinud enam midagi.“

„Katsu, et siit kaod, tola! Su loba võib ju päris hullumeelseks teha!“

Teenija lahkus toast. Hendon järgnes talle, läks tast mööda ja astus hiiglasammudega trepist alla, endamisi torisedes: „See oli kindlasti sama kaabakas, kes ennast ta isaks nimetas. Oled mul kadunud käest, mu vaene väike vaimuhaige käskija — valus ja kurb on selle pääle mõelda — sa hakkasid mulle juba nii armsaks saama! Kuid ei, pagana pihta, sa ei ole kadunud! Ei ole kadunud, otsigu ma kas või terve riigi läbi, aga ma pean su leidma. Vaene laps, sääl on su pruukost — ka minu oma, kuid minul pole isu — las rotid panevad ta nahka! Kähku! Kähku! see olgu minu hüüdsõnaks!“

XIII. „Lé roi est mort — vive le roi.“

Samal hommikul, päevatõusu aegu avas Tom silmad — toredasti riides magadistoa ülemlord põlvitas ta voodi ees. Tuba oli täis purpurpunastes mantlites hoovlastest — purpur oli hommikune värv — ja suurest soost kuninga teenijatest. Tom tõusis asemel istukile ja vaatles raskete siidieesriiete tagant hiilgavat hoovlaskonda.

Tähtis riidepaneku talitus algas, ja hoovlane hoovlase järele heitis põlvili ja avaldas väikesele kuningale kaastundmust ta raske saatuse puhul, ilma et riidessepanemist sellepärast oleks katkestatud.

Päälle hommikueine viidi ta kõrgete aukandjate saatel kuningliku hiilgusega troonsaali, kus ta riigiasju hakkas ajama. Tema „onu“, lord Hertford, asus trooni juure kuninga mõistust oma vilunud nõuandega toetama.

Silmapaistvate meeste kogu, keda kadunud kuningas oma eksekutoriteks nimetas, ilmus mõne kavatsusel oleva ettevõtte jaoks Tomi hääkskiitmist paluma — õieti küll rohkem moe pärast, kuigi ka mitte just täiesti, sest asetatseja oli senni veel nimetamata.

Riigisekretäär tuli kuningalt nõukogu korraldusele kinnitust paluma, mida mööda järgmisel päeval kell üksteistkümmend väljamaa saadikute vastuvõtmine pidi olema.

Tom pööris küsival pilgul Hertfordi poole, kes sosistas: „Majesteet avaldavad oma nõusolu. Saadikud tulevad oma kuninglikkude käskijate kaastundeavaldusi edasi andma, kõrgust ja tervet Inglismaad tabanud raske õnnetuse puhul.“

Tüütumad töötunnid venisid õige pikkamööda. Loeti palvekirju, proklamatsioone ja igasuguseid sõnakaid, alatas korduvaid, igavaid avalikusse elusse puutuvaid paberid.

Terve hommikupoole kestes sai Tom kõigest mõned minutid üksi olla ja needki mitte täiesti, sest tema juure ilmus umbes kaheteistkümnendaastane poisike, kelle riided olid üleni mustast kalevist, välja arvatud lumivalge kroogitud krae ja tipud ümber käiste. Leinamärgi asemel kandis ta õla kohal sõlme seotud punast linti. Ta lähenes kõhkleva kõnnakul, palja, norus pääga, ja heitis Tomi ees põlvili. Tom vaatas silmapilgu tõsiselt ja sõnalausumata ta otsa ja ütles viimaks:

„Tõuse püsti, poiss. Kes sa oled? Mis sa soovid?“

Poiss tõusis ja asus rahulikku, viisakasse poosi, kuid ta näos tundus nagu veidi kohmetust. Ta ütles :

„Sa peaksid mind ometi mäletama, milord. Olen su peksupoiss.“

„Minu peksupoiss?“

„Muidugi, kuninglik kõrgus. Ma olen Humphrey — Humphrey Marlov.“

Tom taipas, et see poiss hoidjate poolt ta teenistusse oli määratud. Seisukord oli keeruline. — Mis nüüd päälle hakata, — Kas teha nägu, kui tunneks ta teda, ja siis ometi iga sõnaga selget tõestust anda, et ta teda ei tunne? Ei see ei läinud. Talle tuli õnnelik mõte: sarnaseid juhtumisi võis veel

tihti korduda, kuna Hertford ja St. John eksekuutorite nõukogu liigetena tulevikus õige sagedasti sunnitud olla teda üksinda jätna. Sellepärast oli ehk kasulik ise plaani välja töötada tulevaste eksituste ärahoidmiseks. Ta äigas kohmetult käega üle otsaesise, mõtles silmapilgu ja ütles siis:

„Jah mul tundub tõesti kui oleksin sind näinud — imelik, mu pää on nii raske ja haige, et ma õieti midagi ei mäleta —“

„Oh mu vaene isand!“ hüüdis peksupoiss osavõtlikult.

„Kui halvasti mu mälu nüüd töötab!“ ütles Tom. „Kuid üks kõik — ta paraneb imekiiresti. Ära muretse, ütle südamelt ära, mis sul ütelda.“

„Oh see on tühine asi, majesteet. Paar päeva tagasi tegitte greeka keele tunnis kolm viga — mäletate, hommikul.“

„Ja — ah — vist küll.“

„Kooliõpetaja süda sai täis tema meelest võimata rumalasti ja lohakalt tehtud ülesannete pärast ta ta lubas mind selle eest tublisti läbi tuupida — ja nüüd —“

„Sind peksa!“ ütles Tom äärmises üllatuses. „Mis jaoks ta sind minu tehtud vigade pärast pidi peksma? Mis mõistatus see on? Embkumb, kas olen mina hullumeelne või sina? Seleta edasi — jutusta, milles asi seisab.“

„Aga kulla kuninglik kõrgus, asi ei ole ju sugugi imes-tamisväärt. Valesi printsi püha isik on puutumatu; sellepärast saavad temale määratud hoobid kõik minule osaks, kui ta milleski juhtub eksima. — Ja nii ongi täiesti õigus, sest selles seisab ju minu amet ja eluülespidamine.“

Tom vahtis jahmatades külmaverelist poissi. Siis ütles ta valjusti:

„Ja kas sa ka peksa said, nagu ähvardati, vaene sõber?“

„Ei kuninglik kõrgus, minu karistus määrati tänaseks; ja mina mõtlesin, et kas ei oleks võimalik seda praeguse nii ebakohase aja tõttu, mil lein tervet riiki masendab, tühjaks tunnistada. Just sellepärast julgesingi siia tulla ja Teie kõrgusele meele tuletada, et ses asjas minu hääks rääkida lubasite —“

„Kas kooliõpetajaga? Peksu ärajätmise asjus?“

„Näe, Teil on siiski meeles!“

„Minu mälu paraneb, nagu näed. Ole rahul — seekord pääsed terve nahaga — küll ma asja õiendan.“

„Oh, tänan südamest, mu armas isand!“ hüüdis poiss ja heitis uuesti põlvili.

Tomil oli aru küllalt pääs, et mõista, kui kasulikuk see poiss talle võis saada. Ta ergutas Humphrey'd jutuajaraisele, ja see ei olnud ses asjas sugugi vastutulemata. Tunni aja

pärast oli Tom hulga teadmistega kuningliku hoovi elu ja olu kohta varustatud; ta otsustas ka edaspidi igapäev sellest õpetuse allikast ammutada.

Kuninga mälu paranemist nähes julges krahv katseks paar päältnäha juhuslikku küsimust ette panna, et teada saada, kui kaugele tervenemine ulatas. Tagajärjed olid paiguti õige õnnelikud — nimelt säääl, kus jutuaajamine Humphrey'ga oma jäljed oli jätnud — ning üldiselt oli milord täiesti rahul ja hakkas lootusigi hellutama, nii suuri lootusi, et juba õige julge häälega ütles:

„Olen kindel, et kui majesteet aga natuke oma mälu pingutavad, leiab ka Suure Riigipitsari mõistatus lahendust — mõistatus, mis eile veel nii palju päävalu sünnitas, olgugi et tal täna enam mingit tähendust pole, sest Pitsati teenistusaeg lõppis me kadunud isanda surmaga. Kas majesteet ehk teeksid proovi?“

Tom oli nõutu — Suur Riigipitsar oli asi, millest ta kõigevähematki ei teadnud. Natukese kõhklemise järele löi ta süütumalt silmad üles ja küsis:

„Mis nägu ta oli, milord?“

Krahvi näost käis vaevalt märgatav tuksatus läbi, ta pomises endamisi: „Ah, nüüd on jälle kõik rikutud — misjaoks ma sellest õnnetumast asjast rääkima hakkasin!“ — siis viis ta jutu osavasti teiste ainete pääle, et Tomi tähelpanu mujale juhtida — milline ettevõte tal ka hõlpsasti õnnestus.

XIV. Tom kuningana.

Järgmisel päeval ilmusid väljamaa saadikud oma toredate kaaskondadega, ja Tom võttis nad aujärjel istudes täies kuninglikus hiilguses vastu. Ta pööris nende poole sõnadega, mis Hertford talle aegajalt ette sosistas, ja püüdis kõigiti oma ülesandest rahuloldavalt jagu saada, kuid saavutas vähese vilumuse tõttu ainult keskpärased tagajärjed.

Lähenes Tomi kuningapõlve kolmas päev, ja pilv, mis ta olevikku tumestanud, hakkas vähehaaval lahkuma; ümbritsev uus olukord ei tundunudki enam nii võõras kui alguses, ja kuigi kinniolu ahelad teda ikka veel rõhusid, siis ometi kaugelki mitte nii masendavalt kui varemini. Tund tunnilt vähenes esialgne kohmetus läbikäimises aupaklikkude lordidega.

Hommikupoolik kaldus juba lõpule, kui ta oma suures vastuvõttesaalis krahv Hertfordiga juttu ajades tusaselt kellalööki ootas, mil kaunike arv kõrgeid riigiametnikke ja hoovlasi pidi visiidile ilmuma.

Natukese aja pärast läks Tom akna juure ja hakkas huvitusega lossivärava esisel maanteel keevat liikumist ja tungi vaatama, südames põlev igatsus pääseda ka sinna avasse, vabasse maailma — kui äkki suur hulk käratsejaid kisendavaid alamast seltskonnakihtidest mehi, naisi ja lapsi kauguses nähtavale ilmus.

„Tahaksin teada saada, milles asi seisab?“ hüüdis Tom uudishimuga, mis niisugustel juhtumistel igale poisikesele omane.

„Sina oled kuningas,“ vastas krahv pühalikult sügava kumardusega. „Kas kõrgus lubavad mind korraldada?“

„Muidugi, muidugi! Hää meelega!“ hüüdis Tom elavalt. Krahv kutsus paaszi ja saatis ta ihukaardi pääliku juure sõna viima:

„Pidage rahvahulk kinni ja uurige järele, milles liikumise põhjused juurduvad. Kuninga käsul.“

Mõne minuti pärast marssis pikk rida kaardiväelasi terasriiete helkides väravast välja ning jäi rahvahulga ootel keset maanteed peatama. Käskjalg ilmus lossi teatega, terve tung sündinud ühe naise, ühe mehe ja ühe tütarlapse pärast, kes riigi rahu ja hääkäekäigu vastaste kuritegude karistuseks hukkamisplatsile teel olevat.

Surm — vägivaldne surm — niisugune oli siis nende õnnetute saatus! See sõnum pörutas Tomi südame põhjani. Kõikevaldav kaastundmus võitis tas kõik muud kaalumised, ja peaaegu teadmata, mis ta tegi, andis ta käsu:

„Tooge nad siia!“

Siis punastas ta kõrvuni ja pidi enda vabanduseks midagi ütlema, kuid nähes, et käsk ei krahvis ega ootavas paasziis võõrastust ei äratanud, jättis ta juba keelel olevad sõnad lausumata. Paasz kummardas viisakalt ja lahkus toast, et käsku täita. Tom tundis eneses uhke võidurõõmu laine kerkiivat ja ütles endamisi: „Nüüd on mul just sama tundmus, mis ennemuiste, kui vana preestri juturaamatute lugemisel kujutlesin, kui jagaksin printsina käske ja korraldusi, ja kõik kuulleksid vastuvaidlemata mu sõna.“

Mõne minuti pärast kostusid lähenevate sõjaväelaste ühetasased sammud, ja süüdlased astusid alamsherifi ja mõne ihukaartlase saatel sisse. Ametnik langes Tomi ees põlvili ja astus siis kõrvale, kolm hukkamõistetut põlvitasid ja jäidki sellesse asendisse, kaardiväelased võtsid Tomi tooli taga aset. Tom vaatas vangisid uudishimulikul pilgul. Miski mehe välimuses näis temas tumedaid mälestusi äratavat. „Ma justkui oleksin teda kusagil näinud — aga millal ja kus, seda ma enam ei tea“ — sarnased olid Tomi mõtted. Just samal momendil tõstis

mees silmad ja lasi pää kohe jälle norgu, kuninglikust hiilgusest pimestud; kuid ühest pilgust tema näkku aitas Tomil küllalt. Ta ütles iseeneses: „Nüüd on asi selge: see on sama võõras, kes Giles Witt'i tol külmal, tuulisel uue-aasta päeval Thames'ist päästis — see oli tõesti tubli tegu. Kahju ainult, et mitte kõik ta teod niisugused ei näi olevat, muidu ei oleks ta vististi siia sattunud... Päev ja tund on mul veel selgesti meeles; tund aega pääle seda sain vanaemalt sihukese nahataie, et kõik muu enne ja pärast sellega võrreldes palja hellitusena ja paitusena tundus.“

Tom käksis naist ja tüdrukut pilguks välja viia; siis pööris ta alamsherifi poole :

„Armas mees, milles seisab süüaluse kuritegu?“

Ametnik põlvitas ja vastas :

„Kuninglik kõrgus, ta on inimese mürgitanud.“

Tom kaastundmus vangi vastu ja imetus tema julguse puhul uppuja poisi päästmise alal said raske hoobi:

„Kas asi on tõeks tehtud?“ küsis ta.

„Päevaselgeks, kõrgus!“

Tom ütles õhates :

„Viige ta minema — ta on oma saatuse väärt. Kahju küll, ta oli tubli mees — õigemini, näis seda olevat!“

Vang pani käed äkilisel impulssiivsel jõul kokku ja ringutas neid meelegeitlikult, ühtaegu „kuningat“ katkeliste, ahastavate lausetega jumalakeeli paludes :

„Oh, vägev kuningas, kui sinu südames iganes on olnud aset halastusele, siis heida armu minu peale! Olen ju süütu — minu süütegu ei ole õieti kindlaks tehtudki — kuid sellest ei ole enam mõtet rääkida, kohtuotsus on tehtud, ja selle muutmist oodata oleks enesepettus; siiski palun sind, luba minule üksainus kergendus, sest minu saatus on nii kole, et ma seda ei suuda kannatada. Heida armu! heida armu, oh kuningas! halasta minu pääle oma kuninglikus suurmeelsuses — tee korraldus, et mind üles poodaks!“

Tom oli üllatatud. Niisugust palvet ta ei oodanud.

„Heldene taevas, küll on imelik kergendus! Kas sind siis ei mõistetudki poomissurma?“

„Oh ei, vägev kuningas! Mind pidi elusalt ära keedetama.“

See õudne teade pani Tomi peaaegu toolilt kargama. Kui ta ehmatuses toibus, hüüdis ta :

„Sinu soov olgu täidetud, vaene mees! kuigi oleksid sada inimest mürgitanud, ei tohiks sa ometi nii kohutavat surma surra!“

Vang kummardas maani ja vastas kirglike tõe-
avaldustega, mis järgmiselt löpsid:

„Kui sind iganes peaks õnnetus tabama — kuid hoidku
sind Jumal selle eest! — siis olgu saatus sinu vastu niisama
lahke, kui sina seekord minu vastu olid!“

Tom pööris krahv Hertfordi poole ja ütles:

„Milord, kas on niisugustel hirmsatel kohtuotsustel tõesti
sääduse põhi all? — Kui on, siis palun Teid korraldust teha,
et see säädus muudetak. Ärgu enam ükski inimlik olevus
neid põrgupiinu kannatagu!“

Krahvi nägu täitus sügava rõõmu ja rahuldusega, sest
ta oli õiglane ja hää südamega mees — tolle metsiku aja ja
tema seisuse kohta haruldane asi! Ta ütles:

„Need Teie kõrguse sõnad otsustasid selle sääduse saa-
tuse. Ajaloos jääb see juhtumine igavesti Teie kuningliku
suguvõsa auks särama.“

A!amsherif pidi juba vangiga lahkuma; Tom kutsus ta
käeviipega tagasi ja ütles:

„Peatage, ma tahan asja lähemalt uurida! Süüalune
ütles, tema kuriteo kohta ei olevat kindlaid tõestusi olemas.
Mis selle kohta ütelda tead?“

„Kuninglik kõrgus, kohtus selgus, see mees käinud
Islingtoni külas ühes majas, kus keegi rasket haigust põdeja
elas. Kolme tunnista-a ütelust mööda sündinud see hommikul
kell kümme, kahe ütelust mööda mõni minut hiljem. Haige
olnud siis ihuüksi ja maganud — ning korraga tulnud mees
jälle välja ja läinud surnuaeda. Tunni aja pärast suri haige
krampides.“

„Kas on keegi näinud, kuidas haigele mürki anti? Kas
ongi üldse mürki leitud?“

„Ei, seda küll mitte, kõrgus.“

„Kust siis teatakse, et siin just mürgitamisega tegemist
on?“

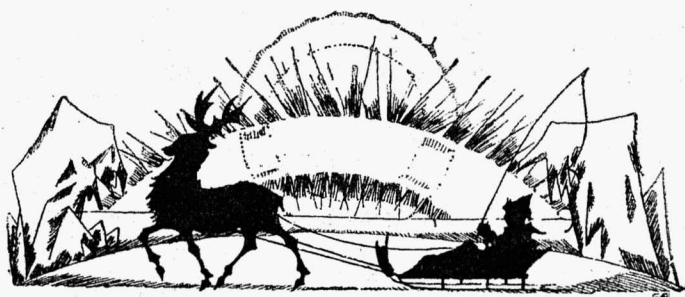
„Kuninglik kõrgus, arstide tõendust mööda kõnelevat
kõik tundemärgid mürgitamise poolt.“

Õige kaaluv asjaolu tol lapsemeelsel ajajärgul! Tom sai
tema tähendusest aru ja ütles:

„Arstid tunnevad oma ametit, võimalik, et neil on õigus.
Asi näib selle vaese mehe kohta õige halva pöörde võtvat.“

(Järgneb.)

FRIDTJOF NANSENI POLAARSÕIT.

Sven Hedini järele H. Valma.

1. „Fram’iga“ Põhja-Jäämerele.

Kolm aastat päale Ameerika põhjasõitjate laeva „Jeanette’i“ hukkumist leiti Gröönimaa lõunaninas Farewelli neeme lähedal mitmesuguseid selt laevalt päritolevaid asju. Kõik need olid tugevasti jässe külmanud, kuid nende päritolu kohta polnud kahtlust. Sääli oli toiduainete arveleht „Jeanette’i“ kapteni De Long’i oma allkirjaga, sama laeva paatide nimeštik, mütsinokk madrus Nindermanni nimega ja lõpuks — paar õlipükse, millel seisis selgete tähtedega „Louis Noros“ („Jeannette’i“ madrus). Kahtlemata olid need asjad ühes jääga Uue-Siberi saartelt Gröönimaa kaljusele lõunakaldale ujunud, tulles sääljuures võib olla otse üle põhjanaba! Oli ka veel teada, et Gröönimaa kallastelt leitakse palju meriaju*), mis pärit Siberist, nimelt rohkesti puutüvesid, mis kord kasvanud Siberi suurte jõgede kallastel.

Neist ja veel teisist märkest maakera põhjapoolsel päälaj järeldas noor norralane Fridtjof Nansen, et Beeringi väinast üle põhjanaba ehk pooluse Gröönimaa idarannale peab tingimata käima suur alaline merivoolus. Nansen otsustas seda voolust kasutada. Paljud põhjasõitjad olid Atlandi poolt Põhja-Jäämerre tunginud, kuid just sellest voolust tagasi tõrjutud; tema tahtis teiselt poolt alata ja end sellest voolust

*) Meriaju — lainetest kaldale uhitud asjad.

kanda lasta. Teised olid peljanud ja vältinud rüsiäääd*); tema, selle vastu; tahtis seda just otsida ja end vabatahtlikult selle juhtida jätta. Teised olid välja läinud kõlbmata laevadega, mis jääs kui pähkklakoored katki pigistati; tema tahtis välja minna oma seks ehitatud uutmoodi laevaga, millest jää jagu ei pidanud saama. See oli ehitatud hästi kumera küljepinnaga nii, et jääsurve selle kui talva ülespoole litsus; mida tugevam surve, seda kõrgemale jääst välja pidi laev tõusma, ja nii võis julgesti jäämägede turjal vooluga edasi triivida.**). Pikka pidi see sõit küll minema ja kaua kestma, sest „Jeanette'i“ jäänused olid ju teel olnud tervelt kolm aastat. Aga mis sest: eks siis ole aega uusi maakohti, meresügavusi, ilmastikku ja tuuli tähele panna ning uurida! Nansen pidas nimelt seda teaduslikku uurimist tähtsamaks kui paljast püüdu — jõuda sinna teatavale väikesele täpile, mida nimeatakse põhja pooluseks.

Paljud kippusid kaasa; neist valis Nansen omale välja kaksteistkümmend kõige tublimat meest; sellega oli sõitjaid kolmeteistkümmend; see ebausklikkude õnnetusarv sai Nansenile õnnearvuks! Uuele laevale anti nimeks „Fram“ (Edasi); selle kapteniks sai Sverdrup. Juba ühel varemal juhtumiserikkal reisil oli see mees olnud Nanseni kaaslaseks. Nimelt olid nad seltsis Gröönimaa läänerannast idarannani põiki üle mannermaa läbi reisinud.

Kõik ettevalmistused tehti suure hoolega; toiduaineid võeti kaasa viie aasta pääle. 1893. aasta jaanipäeval (24. juunil) sõitis „Fram“ Siberi Jäämere suunas välja.

Kõige päält oli vaja jõuda Uue-Siberi saartele. Tee sinna oli näidanud Rootsi laev „Vega“, „Fram“ tarvitses ainult sellele jälgida. Saarte lääneranna lähedal pööris ta põhja poole, ja ei kestnud kaua, sääl istuski „Fram“ juba jääs kinni ja suruti sellest, nagu Nansen õieti ette arvanud, üles jääpinnale, ilma et laev sääljuures vähematki oleks kannatanud. Senni läks kõik Nanseni ennustuste ja arvamiste järele, ja nii mõnigi

*) Rüsiäääd — kõvaks massiks kokkukülmanud, üleskuhjatud paks talvejää põhjameredes.

***) Triivima — 1) jääst, tuulest või lainetest aetud saama; 2) üht jääkorda teise pääle või alla ajama.

vana kogenud polaarsõitja, kes tema plaani alguses lolluseks pidas, pidi oma sennise tarkuse ebaõigeks tunnistama ja Nansenile õiguse andma.

Jõuti edasi väga pikka; ümberringi paukus ja kumises jää nagu ikka, kuid „Frami“ paksus puukeres oli meeskond kõige eest hästi kaitstud ja elas kaunis mõnusat elu. Saabus pikk pime polaaröö. Jääkarud tikkusid lähemale, pidid aga oma julgust tihti eluga maksma. Viimase valge aegu harjutas Nansen koerad kelke vedama. Alles harjumata, tegid nad otse pöörast sõitu. Tarvitses ainult keelega laksutada, kui algas hull ajamine ümber laeva, üle jääpankade ja aukude, nagu oleks neil kuri taga! Kutsari seisukord oli ennem kõik muu kui mõnus: kelgud lendasid ümber, inimesed päält, vahel tuli kõhuli, vahel seljali järele lohiseda. Kui Nansen säärasel uperkuuti kelgusõidul jälle kord jalule pääsis, tahtis ta esimeses pahanduses koertel kõik ribikonnid pehmeks peksta. Kui aga koerad pärast väsinult ja lõõtsutades seisma jäid ja saba liputades ta juure tulid, nagu uhked selle pääle, et nad oma asja nii hästi teinud, siis oli ka Nanseni pahandus möödas ega sõandanud ta neid enam lüüa.

Ajaga paranes asi. Mitu truud looma said aga kelgusõidu harjutustel otsa: kaks nabiti jääkarudest ning teist kaks langesid oma seltsimeeste hammaste all. Nende asemele tuli aga laevas kesk sügavamast pimedust ühel päeval, 13. detsembril, kolmteistkümmend noort kutsikat ilmale. Kui nad oma noores elus esimest korda päikest nägid, siis haukusid nad selle pääle väga vihaselt!

Just nii nagu Nansen ette arvanud, ujus „Fram“ põhja suunas naba poole, üle enneaimamata meresügavuste, kus kahetuhande meetriline loodliin *) enam põhja ei ulatanud! Jõulupühad peeti kodusel Norra kombel, ja 80. põhja-laiuse kraadist üle jõudmise puhul pandi laevas suur pidu toime. Kõige enam aga rõõmustas meeskonda päikese uuesti ilmumine 20. veebruaril.

---

*) Loodliin — meresügavuste mõõtmise riist.

Kevad ja suvi möödusid ilma iseäralikkude juhtumisteta. Jääle ehitati mitu koerakongi; neis sündis hulk noori kutsikaid. Need olid hiljemini talvist pimedust nähes sama imestanud, kui nende onupojad esimest korda päikest nähes. Sula-veest tekkis jääle suuri tiike, millel vabalt paatidega võis purjetada. See pakkus palju lõbu: kuna ühed purjetasid, loopisid seltsimehed neid tiigikaldalt lumepallidega. Ühel päeval aga tekkis säärase tiigi põhja auk, ja varsi oligi ta kuivaks jooksnud.

Vahepäl haudus Nansen julge plaani kallal. Ta tahtis koerakelkudega veel kaugemale põhja poole edasi tungida ja säält siis lõuna sihis Franz-Josepi maale tagasi keerda! Vahepäl jätkaks „Fram“ rahulikult oma teed ja igapäevased uurimised ja tähelepanekud laeval kestaksid endiselt edasi. Ainult üht saatjat soovis Nansen omaga kaasa, nimelt leitnant Johanson, kellega ta juba novembrikuus selle üle rääkis. See oli ettevõtte elu ja surma pääle, kuid Johanson ei kahelnud silmapilkugi Nanseni kaasakutset vastu võtmast.

„Siis pole muud, kui algame juba homõme ettevalmistustega,“ otsustas seepääle Nansen.

Pea saabus uus talv, mille vältel plaanitsetud reisile suure hoolega kõik valmis säeti. Ehitati kaks üheistmelist kergest süsta ehk kajakut, nagu neid eskimod tarvitavad kalapüügil ja hülgejahil, ainult veidi suuremad ja tugevamad. Valmistati puust n.-n. luukered ja tõmmati need purjeriidega üle. Ka päält olid need täitsa kaetud, ainult keskel oli väike avaus aerutajale. Väljasõidul võis ka seda viimast katta, nii et lained võisid rahuga üle lüüa, sõiduriistale ja sõitjale kahju teemata. Kumbki neist kajak-paatidest kaalus ainult 18 kilogrammi. — Koerakelgud ja nende rakendus, üks magadiskott kahele isikule, suusad, kepid, söögiained ja petrooleumi keduaparaat — kõik säeti eelolevaks reisiks hoolega korda.

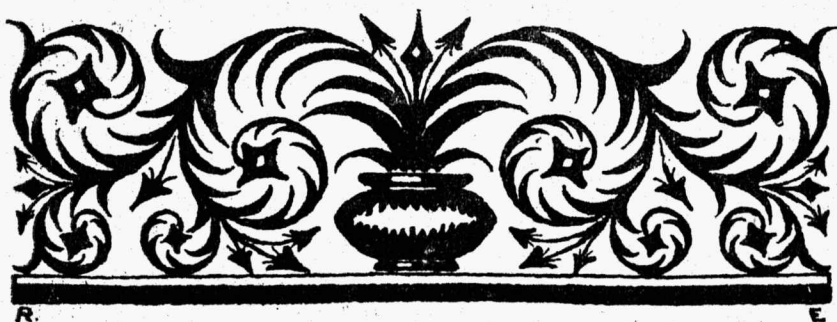
Aasta vahetusel sai töö kord lühikeseks ajaks takistatud hiigla jääsurvest, mis tervet ümbrust ja „Frami“ tõsiselt ähvärdas. Suuri jäämägesid, määratuid poosti *) ja lume-

*) Poostid — ülestriivitud jääkuhjad.

valle tekkis laeva lähedusse, just nagu tahaksid nad selle oma alla matta. Jääsurvest üles pinnale tõrjutud merevesi ujutas ümbruse niivõrd üle, et ainult suure rutu ja vaevaga koeri nende kongides uppumissurmast sai päästa! Ümbruses ja laevas eneses paukus ja nagises ähvardavalt; suur lumevall lähenes pikkamisi laeva pardale*), murdus üle reelingu**) ja purustas tekil purjeriidest lumekaitse-katuse. Võib juhtuda, et määratu lumevall terve teki paksult oma alla matab, ja siis on laev ning meeskond kui hiirelõksus kinni. Juba kauemat aega kestva pilkase pimeduse tõttu oli võimatu ka suuremaid ettevaatusabinõusid tarvitada ja isegi hädaohu suurust õieti hinnata. Igaks juhtumiseks oli aga juba varem kahesaja päeva toidumoon eemale jääle kindlasse kohta toimetatud, juhtumiseks, kui laev tuleks maha jätta.

Kuid aegamööda jäi jääväli jälle rahulisemaks. Laeva ümbrus ja tekk kühveldati lumest puhtaks, ja nüüd võis katsetatud reis alata. Kaks korda läksid Nansen ja Johanson teele, olid sunnitud aga ikka jälle tagasi keerma. Üks kord murdus kelk, teine kord selgus, et kaasavõetud kraam liig raske oli. 14. märtsil 1895 aga lahkusid nad „Framilt“ lõpu-likult. Kunas nad oma vahvaid seltsimehi ja tublit laeva kord jälle näha saavad?

(Järgneb).

*) Parras — laevalae (teki) väline äär.

**) Reeling — ümber laeva üle teki ehitatud kaitsevõre või äär, et sääta merde kukkumist ära hoida.

PILVEKE.

H. Vühner.

Väike vihmapiilveke
taevasinas sõudis.
Halja aasa kohale
rännates ta jõudis.

Saatis alla läikiva
helmekeste rea — —
Kuhu ise kadus ta,
ei ma seda tea.

HALLASOO KOOL.

äna oli Hallasool viimane koolipäev. Pikk söögilaud suures toas oli ehitatud siniste maksalilledega ja rohekaskollaste käokatsadega. Ümber uste ja akende olid põimitud vanikud kirjude lip-pudega. Magus kaselehtede lõhn täitis kogu maja. Kaseoksi käidi eile koguni kaugelt, Saare talu koplast, toomas, kusjuures väike peretütar, Aino Saare, juhiks oli. Hallasoolased tahtsid oma koolimaja enne lahkumist pidukuues näha.

Homme hommikul juba lõpetatakse koolitöö, ja siis on isad-emad aegsasti kohal lapsi koju viimas. Pikk suvi ootas ees; hallasoolased teadsid küll — mitte pikk priipõli, nagu seda omale kujutlevad linnalapsed pääle õppetöö lõppu; ei,

need lapsed olid maast-madalast harjunud käsi külge panema igas töös. Nad teadsid, neid oodetakse koju, kus vanematel kibe tööaeg ammuigi alganud, keda karja, keda lapse juure või muile talitustele, keda koguni abiks põllule ja heinamaale.

Nüüd istusid nad veel koos tiheda reana ümber pika laua; rääkisid sellest, kuidas suvel pühapäiviti kooli kokku tulla aega viitma, kavatsetavaist õppekäikudest suve jooksul ja muust sarnastest.

Hiline kevadõhtu tungis oma sirina ja suminaga läbi lahtiste akende ja täitis kõigi südamed kurva hellusega...

Siis aga löid poisid laulu lahti; plikakeste diskandid hakkasid kaasa helisema, ja õpetaja sügav bariton täiendas meeldivalt noort koori. Lauldi vana Eesti pulmalaulu:

„... oh seda ilu ja õpne! — — —“

Nüüd alustati laua teises otsas, kus istusid viimase klassi õpilased „Eestimaa, mu isamaa!“

Ja võimsalt kõlas uhke vaimustuslaul läbi madalate tubade, üle liivamägede, üle Hallasoo.

Õpetaja Juhar ei laulnud aga seekord kaasa. Ta istus, mõttesse vajunud, ja tõstis ainult siis silmad, kui koor lõpetas:

„Truuiks jääme isamaale viimse veretilgani!“

„Tuletab see laul teile midagi kurba meele?“ küsis Helga Org, tasane ja hell, nagu alati.

„Ei, kurba küll mitte! Aga see laul tähendab mu elus suurt pöördepunkti. Ma ei või seda kuulata ükskõikselt!“

„Rääkige sellest, rääkige meile iseendast, kuidas te veel üsna noor olite, õppisite, rääkige kõik!“ hüüdsid lapsed.

„Minu noorusest on vähe huvitavat ütelda. Olin vaese popsniku rahva ainus poeg. Isa ja ema olid tublid tööinimesed. Uue ilusa majakese olid nad ehitanud; korras olid neil põllud ja heinamaa tükike. Kui mina aga lõpetasin kihelkonnakooli, müüsid nad kõik selle võõrastele. Isa ostis omale suure vankri ja hakkas linnas töövoorimeheks; ema hakkas linnasakstele pesu pesema ja poeg sai niiviisi linna kooli. Raske oli vanadel põllutöölistel harjuda uue elukutsega, kuid kõik raskused võideti, saaks aga poeg edasi õppida.

Mis mõttega tegid nad seda? Võib olla, arvasid nemad, kelle seljad küürus raskest kehalisest tööst, luua pojale sel kombel kergema tuleviku. Võib olla esines ka siin see meie rahvale omane suur kõikevõitev tung hariduse poole. Ma ei ole igatahes üheski mulle tuttavas rahvas märganud seda tungi nii võimsal kujul, kui meil. Päikese poole püüab küll iga vähem kui taimeke. See on tung, mida nimetab loodusteadus heliotropismiks. Mida sügavamal aga ta juured mustas mullapinnas, seda kõrgemale püüab ja pääseb ta. See võrdlus tuleb mulle ikka meele, vaadeldes ja õppides meie rahva hariduslugu.

Kuid ma tahtsin ju oma koolipõlvest rääkida:

Õppisin tavalises selleaegses Wene keskkoolis. Mu õpetajate hulgas oli palju tublid mehi. Mälestan neid praegugi häa meelega. Palju hääd õpiti ses koolis; vanemate vaev polnud ses mõttes asjatu. Kuid selle kooli ülesanne oli ära võõrutada kasvandikke rahvast, kelle tööst karedad käed neid kasvasid ja suure pingutusega üles avitasid koolini ja koguni ülikoolini. See rahvas arvati olevat nii vilets ja väeti, et ta edaspidine olemasolu olla kahtlane ega maksvatki alalhoidmist. Ses arvamises kasvasime siis. Me püüdsime võimalikult ruttu saada mitte-estlasteks, nii öelda „haritud“ inimesteks.

Minuga ühes õppis ühe tublimi Eesti seltskonnategelase poeg. Kui ükskord keegi koolivend talt küsis, kas tema isa olevat see tuntud herra N.N., vastas noormees punastades jaatavalt, kuid lisas juure, ta ema aga olla sakslane.

Nii püüdsime varjata oma rahvust, iseäranis aga oma vanemate madalat haridust ja elukutset.

Mäletan veel selgesti, kuidas kord direktor meie klassi tuli, et üles kirjutada, mis ametmees igaühe isa on. Kui järg lõpuks minuni jõudis, jäin seisma tummalt.

„Ну скорѣй, скорѣй, Юхаръ, чѣмъ занимается вашъ отецъ?“

Teie, kes olete kasvanud ja õppinud nii hoopis teistes oludes, ei või omale kujutada, mis maksis mulle see sõna „чернорабочій“, mille kogeldes ütlesin.

Imestades vaatasid mu poole mõned seltsilised. Kes võis seda aimata: olin ju ikka nii korralikult ja puhtasti riides, ja millestki polnud mul puudus, mis koolis tarvis läks. Mul enesel oli ütlemata piinlik.

Ma ei olnud siis veel jõudnud nii kaugele, et — müts maha selle vaese mustatöölise ees, kes päevagi pole koolis käinud, kuid kes oma poja on suutnud panna keskkooli! Ja mõistmata olid mulle veel Läti kirjaniku Needra sõnad: „See rahvakiht, kus vanemad ainult oma lastele elavad, jõuab kindlasti edasi.“

Ma ei olnud selle juures sugugi uhke poiss. Olin kodus oma vanematele lahke ja sõnavõttlik; raiusin emale puid, aitasin isa hobust talitada, kui mul aega oli ja lugesin talle õhtuti vahest „Päevalehte“, mille ta sõidult kaasa tõi. Suvel olin onu juures maal, kus tegin talutööd, millega lapsest saadik harjunud, vabatahtlikult ja koguni suure lõbuga.

Lugesin juba siis muu seas ka Eesti kirjandust. Mitme teise võõra kirjaniku teose kõrval oli mu raamaturiivil näit. E. Vilde „Mahtra sõda“ j. m. s.

Kuid olin ikka arvamisel, see kõik on nii vaene ja armetu. Mis kunsti võib olla miljonilisel teistest rippuval rahval! Alles palju hiljem segus mulle, kui suuresti tuleb hinnata seda jõukülluse avaldust, moonundunud kunstiteoseks, nii viletsais oludes, kui meil; kui sügavasti peab lugu pidama neist suguvendade töist, mis loodud raskes võitluses igapäevase leiva pärast, pimedas ükskõikses ümbruses, lootmata tuge ei seltskonnalt, jõukamailt kihtidelt ega riigilt! Õppisime suurte rahvaste suuri vaimutöid tundma ja omi nimetama „kopika literatuuriks“, ja meil enestel ei olnud ka veel teist seisukohta.

Nii oli see olnud aastate kestel. Vanemad töötasid, vananedes enneaegu suurest jõupingutusest, mida nõudis poja koolitamine. Poeg õppis, õppis usinasti ja hästi, kuid oli kaduma minemas oma rahvale, nagu läksid kaduma mitmed ühes temaga ja enne teda.

Siis tuli aga pöördepunkt.

See oli ühel ilusal sügispäeval. Meil oli kirjalik töö matemaatikas. Olin lõpetanud esimesena oma ülesande ja

võisin klassist lahkuda. Turnisaal oli parajasti tühi, istusin sinna kõrgele müüraknale ja vaatasin hajameelselt tänavale, pää alles väsinud keerulise ülesande lahendamisest.

Korraga võpatasin, kui unest ärgates.

Tänavalt kostus laul. . . . Imelik, siin neis ruumides kuulata seda laulu.

„ . . . Murravad ka marutuuled
Taara viimsed tammepuud,
siiski hüüavad mu huuled,
Eestimaa, sull' annan suud !“ . . .

Mööda tänavat läks rühm noori sõdureid, nekrutid, kes alles talupoisi riides, ja marssisid, nagu jalutades külavahel. Kuid see laul !

„ . . . Eesti vaprad vanemad
vaimu vallast vaatavad . . .“

ja viimaks :

„ . . . Eestimaa, su mehe meel
pole mitte surnud veel !“ . . .

Vägevasti kõlas hümn, kiskus kaasa hinge, pani ühes helisema südame.

Rühm Eesti noormehi läks kaugele kodust, olles võõra rahva ja riigi teenistuses, läks lauldes, ülistades oma Isamaad.

Korraga sähvas mul pääs mõte: mis oleks, kui annaks kätte neile poistele püssid ja ütles : „I s a m a a e e s t !“ — Mis oleks?

Mis oleks, kui nagu välk lööks meie noorsoo südamesse — „I s a m a a e e s t !“

Sünniks tugev väerind, mille kaitstud kasvaks oma vaba kodu, oma kool ja kirjandus.

See oli hull mõte sel ajal, kuid te teate, see unistus on siiski teostatud nüüd. Sellest ei olnud aga siis aimugi.

Kuid sest päevast oli nagu altar tõusnud mu hinges, altar, kuhu tulevikus tahtsin panna oma soovid, võimed, oma töö ja armastuse, suure palava armastuse.

Jah, siis tundsin esimeselt, mis tähendab armastada, millegagi südame sidemetega seotud olla. Et suur armastus ka suuri ohvrid nõuab, seda mõistsin alles hiljem, kui selle-

sama Isamaa eest langes mu parem sõber. Aga see oli hiljem.

Seekord aga õppisin edasi koolis. Kuid mu sisemine ilm oli selle väikese vahejuhtumise tõukel üle elanud suure murrangu. Mõtlesin nüüd: mis sest, et üks rahvas on väike, teine suur, iga üksik inimene on siiski oma ette mina ja tal on õigus armastada oma keelt ja kodumaad. Ja igaühel olgu õigus pühendada oma elutöö kodumaale, sest ka igal tööil peab olema oma kodumaa. Ja igaühel peab olema õigus eneses kanda altarit kodumaale ja iga süda peab tohtima laulda hünni talle.

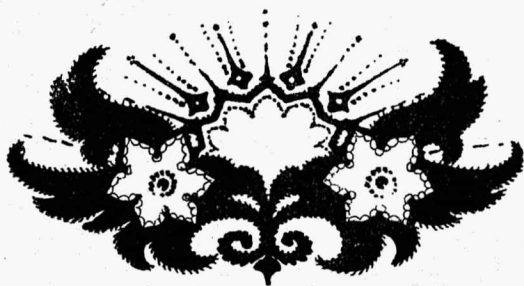
Hakkasin otsima seda altarit ka võõraste juures ja leidsin ta igalpool esinemas võimsasti.

Sest ajast pääle olen ikka austanud igas võõras armastust tema isamaa vastu. Mulle on ikka vastik olnud irvitus ka vaenlase isamaalikkuse üle. Olgu iga võõras altar puutumata ja püha! —

Jutustasin teile teie endi soovil selle väikese loo.

Teie koolipõlv ja tuleviku väljavaated on teistsugused, kui olid meil seekord. Nüüd ei ole enam vaja vargsi armastada isamaad, vargsi teha tööd talle. Isamaa on meile nüüd kui suur kevadine põld, mis kutsub: käed külge! Palju on veel tarvis noort jõudu, noort algatust ja vaimustust.

Teie, mu noored hallasoolased! Austuse ja hellusega mõtlen ikka, nähes teid usinas töös: kes teab, palju hääd teete kord Isamaale!“

Üna ruuk.

SUVI KODUS.

Mu kodukohas õitsevad lilled jälle,
ja aias lõhnab toomingas;
ja vana pärna oksadelle
on linnud pesi tegemas.

Ja särab hõbedaselt allik,
ja uuest' oja vuliseb...
Ma ainult üksi kaugel viibin,
kuid süda koju igatseb.

Oskar N.

IMEJÄRV.

Päike kadus silmapiiri taha, jättes punaseid viirulisi jooni taevavõlvile. Pea kahvatavad ka needki, minnes ikka valkjamaks ja valkjamaks, kuna ümbrust katab viimaks salalik hämarus. Idakaarel seisab põline mets. Ses metsas kohisevad alalõpmata saja-aastased puud, sest sääl sünnivad tormid ja lähevad maailma võitlustele. Puude all on vaikus. Lõhnavad ainult vaigud ja tolmlleb sammal. Iseäranis ilus on see mets sügisel, kui möllavad kõige suuremad tormid. Ühtki puud ei suuda nad maha painutada, sest ainult need on tormide valitsejad. Keset metsa on lagendik, kus asub järv. Ümber järve kasvavad ainult paplid. Pilvis sügisõil on

nende taga sinakasmust pimedus, mis katab terve taeva-laotuse, ja metsa alatine kohin. Keset järve peitub imeline valgusalikas. Säält lendavad hõbedavärvilised valguskiired üle järve paplitele. Tõuseb tuul. Järvepind virvendab. Klõbisevad paplite lehed hõbedases valguses ja kohiseb mets. Igal kevadel lendab järvele ööpik. Tema tulekul hakkavad öitsema valged ja kollased veeliiliad. Veeliiliatesse asuvad elama pisikesed inglid ehk lillevaimud, keda ühegi inimese silm ei näe. Päeval on nad enamasti liiliate varjul. Tuleb aga öö, siis kutsub ööpik nad oma lauluga üles järvele heljuma.

Sinikas.

KÜSIMUSED JA VASTUSED.

Kahjuks peavad sellest „Vikerkaare“ numbrist välja jääma vastused nr. 3 asetatud küsimustele. Järgmises kogunumbris (nr. 5—6) aga kavatseme selle osakonnale seda rohkem ruumi anda. Kes veel küsimustele:

5. Kelleks tahad saada, kui suureks saad?

Sinisilm.

6. Kes on kõige kuulsam inimene maailmas?

Tsin-Tsän-Tso.

7. Mis oled teinud või kavatsed teha oma kodu kasuks või iluks?

Heinakübe.

— vastata soovib, saatku vastused hiljemalt 1. juuliks aadressil: Tallinna, „Vikerkaare“ toimetuse, Suur Tartu maantee nr. 44, k. 4.

Ka mõistatuste seletused ja nende saatjate nimed ilmuvad järgmises numbris.

Toimetuse.

